

BILDES BORTFORKLARINGER

Ole Thomsen

Dersom nogen påviser, at du har sendt en fejlfuld bog i omløb, kan du sætte et modangreb ind på to fronter, dels *ad rem*, dels *ad hominem*, dels mod sagen, dels mod manden. Du siger: Sagen er, at fejlene, med et par ubetydelige undtagelser, slet ikke er fejl, men derimod lapsus, trykfejl og lignende pillerier, om hvilke alle dannede ved, at det er noget *ganske* andet end fejl. Så vidt fejlene, så er dé klart; der var bare tale om 'fejl' såmænd. Hvad nu angår personen, fejl-finderen, må det gøres klart for alle, at han er gået hen og blevet ondsindet og en smålig pedant. Sådan kender vi ham ganske vist ikke, normalt er han kyndig og åben, venlig og interesseret, men over for netop min bog er han komplet unfair, ja, vel nærmest fjendtlig. Mit værk har gjort en fornuftig mand til pedant.

Sådan kan man gå til modangreb. Man kunne naturligvis også vælge at stikke piben ind; men det forbyder pligten Bilde. Konklusionen på min anmeldelse lød: "Alt i alt må jeg ud fra min synsvinkel, som i udgangspunktet er filologisk, finde, at værket, skønt der klart nok er lagt meget arbejde i at finde interessante tekster og forsyne dem med oplysende noter, ikke er bæredygtigt." Altså: mit udgangspunkt er filologisk, dvs. jeg spørger, om tekstgrundlaget i denne samling religiøse tekster er holdbart og bæredygtigt. Med dette spørgsmål om grundlaget beskæftiger filologen sig; og når en bog, som det er tilfældet med denne, selv kalder sig og også ér en tekstsamling, da er et fejlfuldt tekstgrundlag ensbetydende med en forfejlet bog.

Allerede på første side af sin replik vedkender Bilde sig tre af de fejl, jeg anførte. Han synes klart nok ikke, at tre er ret mange, og han kommer ikke ind på, at fejlen med *fatum* og *fortuna* går igen i hele bogen, som grundlæggende og overordnet lider under, at dens forfatter altså ikke skelner mellem skæbne og tilfælde og mellem lykke og succes.

Bilde finder, at jeg kun har anført få eksempler på hans "filologiske vankundighed". Hvordan så forklare, fortsætter han, at jeg vurderer hans bog så negativt? Oprindelig forstod han det slet ikke; men efterhånden har han indset, at der er to årsager til min negativitet (idet den mest indlysende grund, nemlig at bogen er slet, lades ude af Bildes blikfelt).

Den ene årsag skulle være min principielle uenighed med Bildes – mere moderne – syn på hellenistisk religion. Den anden, at jeg, trods mine tværfaglige interesser, alligevel ligger under for det vi kalder kørekorttænkning, hvad der i dette tilfælde ville indebære den idé, at klassiske filologer har eneret på de græske og romerske tekster.

Begge årsager er uden hold i noget, jeg nogen sinde har skrevet. Aldrig havde jeg forestillet mig, at jeg skulle få påduttet det dødbideri med kørekortet. Til den deri

liggende tankegang er der nemlig kun at sige, at filologer skal oversætte klassikerne, hvis de kan, og lade være, hvis de ikke kan; og det samme gælder alle andre. Og nu til den påståede principielle uenighed: Så længe fejlenes mængde er så overvældende som her, er det en utilladelig luksus at diskutere principper; den der har begået fejlene, har ingen adkomst dertil, og den der påtaler fejlene, har ingen lyst dertil, i alt fald ikke med dén samtalepartner. Men Bilde kunne jo til en indledning *begrunde*, at to så vigtige forfattere som Epiktet og Lukrets ikke er medtaget i denne bog. Hvad han i sin replik præsterer, er taktisk fejltilsløring snarere end akademisk meningsudveksling.

Bildes gennemgående manøvre går ud på at fremstille det som om der var almen enighed om en distinktion mellem fejl og lapsus, hvad der naturligvis ikke er. Ikke én af de fejl, jeg har påpeget, lykkes det ham at fremstille som ikke-fejl (den forsludrede form *harmarmene* findes, som jeg har sagt, på s. 202). Og han har endda kunnet vælge og finsortere, som det passede ham. Talrige af de fejl, jeg har peget på, ignorerer han nemlig. En bestemt passus i Bildes indlæg er særlig sigende: "... hvis de ikke-specificerede 'fejl', som anmelderen med rund hånd serverer for sine læsere, er af samme kaliber som de ovennævnte, gør han ikke sit fag ære ..." Konjunktionen "hvis" er afslørende. Jeg skrev, at der er fejl i fx versene 4, 9, 23 af Bildes oversættelse af Zeus-hymnen og i linje 2 af Messias-eklogen (som forresten ikke har "strofer"). Kunne oversætteren ikke i det mindste have bevæget sig hen til hylden og set efter, om påstanden havde noget på sig? En enestående ligegladhed med sagen tegner sig i dette "hvis". Hvad er det for en kritisk ånd, der kendetegner den udgiver, der gengiver slutningen af Messias-eklogen i en forvansket form – mod bedre vidende, ser man nu i hans replik; og hvad er det for sørgelige undskyldninger, han her anfører for sig selv? Bilde siger, han vil i "samtale" med sin kritiker; men man kan ikke føre samtale med en, der ikke ved og vedstår, hvad han selv har sagt. Og det ér og bliver en grov fejl at gengive *logos* med "kraft" (fortiet i svaret) og *anangke* med "magt" (bortforklaret her). Og naturligvis skulle der have været bragt en rigtig, ikke en forkert oversættelse af Persius' digt. Vedrørende min pointe om *carpe diem*-teksterne har jeg i min anmeldelse skrevet så klart, man kan forlange. Det samme gælder mine ord om Bildes kronologisk vage fremstilling af astrologien.

Vergil skriver som begrundelse for at anslå højere toner end de vanlige bukoliske: "Ikke alle finder glæde i buskadser og lave tamarisker." Bilde oversætter, med en elementær forveksling af hankøn og intetkøn og i øvrigt med den for ham karakteristiske mangel på litterær sans: "Ikke alle små lunde og lave buske formår at behage." Resultatet er, at der tales sort i hele optakten til fjerde ekloge, hvad jeg pegede på. Bilde har gjort poeten fjollet; men det taler han udenom i sin replik.

Jeg kritiserede formen "Dodona" (vi taler jo normalt om Oraklet i *Dodone*), hvilket Bilde finder vidner om et "småligt pedanteri, som når grænsen til det underholdende". Således foranlediget skal jeg nævne, at den, der går efter den græske tekstside i den tosprogede Loeb-udgave og altså baserer sin oversættelse på originalteksten, får *Dodone* med ud; "Dodona" findes kun ovre på den engelsksprogede side, og det er den som mere ser på det engelske end på det græske, der får disse eksotiske latinsk-

engelske former med ud. Bilde har andre anglicismer end "Dodona", hvad der alt i alt ikke er det mindste underholdende.

Nej, grundlaget er ikke bæredygtigt, og det er en mistrøstig vise, når Bilde taler om sine "næsten ligegyldige" lapsus, om de "få og beskedne" fejl og mangler og om en lapsus som han "fejlagtigt er slumpet til". Så nænsomt kan vi gå frem mod vore studenter fejl, og forhåbentlig gør vi det; men ville det ikke klæde os at tage ulige tungere på dem vi selv begår?

Endnu to punkter i Bildes replik kalder på kommentar.

Bog anmeldelser er et offentligt anliggende, og det ville være et ulideligt kammerateri, hvis de kritiserede gik hen og vandt hævde på at få en forhåndsorientering før offentliggørelsen.

Antikcentrets skæbne bør ikke på nogen måde påvirkes af, at dets formand har begået en uholdbar bog.

Ole Thomsen
Docent, dr.phil.
Institut for Oldtids- og Middelalderforskning
Aarhus Universitet